

**BUXORO
AGRO KLASTER**

**ILMiyot
va Turizm
Kampaniyasi**

QISHLOQ XO'JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

2021 yil 30 noyabr

Buxoro – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
IQTISODIYOT VA TURIZM FAKULTETI
“IQTISODIYOT” KAFEDRASI

QISHLOQ XO‘JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI
SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION
YONDASHUVLAR
Respublika ilmiy-amaliy anjumani
MATERIALLAR TO‘PLAMI
2021 yil 30 noyabr

"ФОРМИРОВАНИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ КЛАСТЕРОВ В
СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: ЭКСПЕРИМЕНТЫ, РЕЗУЛЬТАТЫ И
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ"
СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
Республиканской научно-практической конференции
30 ноября 2021 года

«Durdona» nashriyoti
Buxoro – 2021

УДК: 631.1:339.13(575.1)

Qishloq xo'jaligida ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish: tajribalar, natijalar va innovatsion yondashuvlar. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. 2021 yil 30 noyabr: - Buxoro : "Sadridin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2021.-272 b.

Dasturiy qo'mita: i.f.d. prof., O.X. Xamidov, DSc, dots, O.S. Qahhorov, i.f.d. prof, B.N. Navro'z-Zoda, i.f.n.,dots., D.Sh. Yavmutov, i.f.f.d. PhD, A.J. Abdulloyev i.f.n., dots. M.A. Oripov, i.f.n., dots., A.T. Jo'rayev, i.f.n., dots., N.S. Ibragimov, t.f.n. dots. G.Z. Zaripov

Tashkiliy qo'mita: DSc, dots, O.S. Qahhorov, i.f.f.d. PhD, A.J. Abdulloyev i.f.n., dots. M.A. Oripov, O',U, Rashidov, t.f.n. dots. G.Z. Zaripov, i.f.n.,dots., D.Sh. Yavmutov, katta o'qituvchilar: S.S. Davlatov, A.D. Qudratov, N.F. Odinayeva.

“Qishloq xo'jaligida klaster tizimini rivojlantirish: tajribalar, natijalar va innovatsion yunalishlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani to'plamiga yetakchi olimlar, professor-o'qituvchilar, katta ilmiy xodim-izlanuvchilar, mustaqil izlanuvchilar ilmiy tadqiqot ishlari doirasida ilmiy maqolalari va ma'ruza tezislari kiritilgan. Mazkur anjuman qishloq xo'jaligida klasterni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash, klasterlar faoliyatini tashkil qilish va rivojlantirishning huquqiy – me'yoriy asoslarini takomillashtirish, Klaster tizimida fermer xo'jaliklarini samarali va barqaror faoliyat ko'rsatishini ta'minlash yo'llarini aniqlash maqsadida Buxoro davlat universitetining Iqtisodiyot va turizm fakulteti “Iqtisodiyot” kafedrasida anjuman materiallari to'planib nashr etilgan.

To'plam i.f.f.d. PhD, A.J. Abdulloyev umumiy tahriri ostida chop etildi.

To'plam Buxoro davlat universiteti ilmiy-texnikaviy kengashi tomonidan chop etishga tavsiya etilgan.

Taqrizchilar:

1. Azimov B – Buxoro muxandislik texnologiya instituti dotsenti, i.f.n.
2. Xo'jaqulov X.D. – Toshkent moliya instituti professori, i.f.d.

Mazkur to'plamga kiritilgan ilmiy ishlar va g'oyalar mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar, sanalarning aniqligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning shaxsan o'zlari mas'uldirlar.

кластерларда ишлаб чиқариладиган товарлар (маҳсулотлар) ни сотиш учун савдо шохобчаларини ишга тушириш ва бошқалар.

Қоракўлчилик хўжаликларида маҳсулот ишлаб чиқаришни барақарор ўсишини таъминлаш, соҳани техник ва технологик жиҳатдан модернизациялаш ва энг асосийси, қоракўлчилик соҳасида меҳант қилаётган чорвадорлар, мутахассис-ишчиларнинг даромадларини кўпайтириш ҳамда улар яшаётган худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга муҳим пойдевор ҳисобланади.

QISHLOQ XO'JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH HOLATI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.

Bakayeva M.A.

Abdullayeva H. N.

Buxoro Davlat Universiteti

Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i bo'lib, YaIMning 28,5 foizini tashkil etadi. Unda qariyb 4,2 mln. kishi mehnat qiladi, bu esa mamlakatdagi umumiy bandlikning 30% dan ortig'ini tashkil etadi. Asosiy qishloq xo'jaligi ekinlari - paxta va g'alla, lekin 2020-2021 yillarda kvotalar va narx nazoratining bekor qilinishi ekinlarni diversifikatsiyalashga, boshqa ekinlar, meva va sabzavotlarni yetishtirishga bosqichma-bosqich o'tishga hissa qo'shmoqda. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilish 2019 yilda O'zbekiston tashqi daromadining taxminan 9,8 foizini tashkil etdi.

O'zbekiston dinamik islohotlar va iqtisodiy o'zgarishlarni amalga oshirmoqda. Qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatida ham keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda, bu esa qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatini yanada kengaytirish va diversifikatsiyalash uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda. O'zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo'jaligining muhim o'rni respublikaning iqtisodiy muvaffaqiyatida qishloq xo'jaligi islohotlarining muhim rolini ham belgilab beradi. Shunday qilib, O'zbekiston pandemiyaga qaramasdan 2020 yilda ijobiy iqtisodiy o'sishni saqlab qolgan Yevropa va Markaziy Osiyo (YeMO) mintaqasidagi uch mamlakatdan biri edi.

Hukumat amalga oshirilayotgan islohotlar mahalliy va eksport mahsulotlarining qiymatini oshirish maqsadida yangi texnologiyalarni, shu jumladan, resurslarni tejovchi texnologiyalarni joriy etish va qayta ishlash va qadoqlashni yanada rivojlantirish orqali qishloq xo'jaligi samaradorligini oshiradi, deb hisoblaydi. Mamlakatning to'qimachilik sektorini rivojlantirish, qo'shimcha qiymat zanjirini yaxshilash rejalashtirilgan.

Biz Yevropa Ittifoqi, JB, FAO, shuningdek boshqa xalqaro tashkilotlar va ekspertlar ko'magida O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan 10 yillik qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi doirasida harakat qilamiz. "2020-2030 yillarda O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi"ga muvofiq to'qqiz yo'nalish ustuvor hisoblanadi.

1. Aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash. Qisqa muddat ichida O'zbekistonda "to'yib ovqatlanmaslik indeksi" 15% dan 2,4% ga tushib, mintaqadagi eng yaxshi natijalardan biriga aylandi.

2. Agrobiznes muhitini yaxshilash va qiymat zanjirlarini yaratish.

3. Sanoatda davlat ishtirokini qisqartirish va investitsion jozibadorlikni oshirish.

4. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilishni ta'minlash.

5. Davlat boshqaruvini zamonaviy tizimini rivojlantirish.

6. Sektorni qo'llab-quvvatlash uchun davlat xarajatlarini diversifikatsiya qilish.

7. Agrar fani, ta'lim, axborot-konsalting xizmati tizimini rivojlantirish.

8. Qishloq hududlarini rivojlantirish.

9. Sanoat statistikasining shaffof tizimini ishlab chiqish.

2022-2026 yillarda barcha viloyatlar va yirik tumanlarda markazlar tashkil etilib, 100 dan ortiq qishloq xo'jaligi xizmatlari ko'rsatiladi.

Qishloq xo'jaligini raqamlashtirishga, shuningdek, "aqlli qishloq xo'jaligi" dasturi doirasida suv va yer resurslaridan oqilona foydalanish texnologiyalarini keng joriy etishga, shuningdek, turli imtiyozlar, subsidiyalar va kreditlar berishga katta e'tibor qaratilmoqda. Masalan, guruch kabi namsevar ekin 2026 yilda barcha takroriy maydonlarda urug'chilik usulida yetishtiriladi. Bu yildan boshlab tajriba sifatida bu ekinni sug'orish va tomchilatib sug'orish yo'lga qo'yildi, guruch ko'chatlarini mashinada ekish tashkil etildi.

Zamonaviy infratuzilma va ilg'or texnologiyalar bilan Klaster va kooperatsiya tizimini rivojlantirish qishloq xo'jaligida islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu tizim to'liq ishlab chiqarish zanjirini ta'minlaydi: maydondan iste'molchiga. "Daladan stolgacha" ishlab chiqarish zanjiri Klaster ishlab chiqarish ob'yektlari, agrologistik markazlar va kooperativlar asosida qurilmoqda, eksportni oshirishning yangi imkoniyatlari yaratilmoqda.

Klasterlarda hosildorlikning yuqori bo'lishi hisobiga ishlab chiqaruvchilar daromadlarini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2016-2020 yillarda ilmiy-innovatsion yutuqlar va ilg'or texnologiyalar klasterlari joriy etilishi natijasida paxta hosildorligini 26,4 s/ga dan 30 s/ga, g'alla hosildorligini 57,8 s/ga dan 63,5 s/ga oshirildi. Ishlab chiqaruvchilarning moddiy manfaatlari 1,5 barobar oshdi, bir xodimning o'rtacha oylik maoshi 2018 yilga nisbatan 2,4 barobar oshdi. Keyingi 3 yilda klasterlar negizida hududlarda 152 mingdan ziyod yangi ish o'rni yaratildi.

2018-2020 yilda klasterlarga qo'shimcha qiymat zanjiri yaratish uchun 1,4 milliard AQSh dollari miqdorida investitsiyalar jalb qilindi. 2019-2020 yillarda 10,8 ming gektar maydonda intensiv mevali bog'lar va 19,7 ming gektar maydonda tokzorlar tashkil etildi. 250 ming gektar yerda suvni tejaydigan texnologiyalar va 1,5 trln so'mlik resurs tejaydigan zamonaviy uskunalar joriy etildi.

Bugungi kunda qishloq xo'jaligining barcha yo'nalishlari bo'yicha 463 ta agroklaster faoliyati yo'lga qo'yilgan (paxta-to'qimachilik yo'nalishi, g'allachilik, meva-sabzavotchilik, guruch yetishtirish va h.k.). Klasterlar 2,2 million gektar qishloq xo'jaligi yerlarini qamrab oldi. Joriy yilda paxtani chuqur qayta ishlashni tashkil etish bo'yicha umumiy qiymati 25,5 trillion so'mlik 270 investitsiya loyiha, 589 mlrd. so'm miqdorida meva-sabzavotchilik bo'yicha 63 ta loyiha, g'alla yetishtirish uchun qiymati 1 trln. 164 mlrd. so'mlik 122 ta loyiha amalga oshiriladi.

Yana bir muhim loyiha-qishloq xo'jaligi sohasida subsidiyalar ajratish bo'yicha yagona davlat axborot tizimini yaratishdir. Tizim modullari bosqichma-bosqich ishga tushirilar ekan, fermerlarga 18 turdagi subsidiyalar olish, shuningdek, ulardan maqsadli foydalanishni kuzatish mumkin bo'ladi. Davlat tomonidan fermerlarni qishloq xo'jaligi texnikasini sotib olish, suvni tejaydigan texnologiyalardan foydalanish, uzum plantatsiyalari va intensiv bog'lar yetishtirish, chorvachilikni rivojlantirish va boshqa ko'plab sohalarda fermerlarni qo'llab-quvvatlash uchun subsidiyalar ajratiladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini rivojlantirish salohiyati an'anaviy ravishda ekinlarni yetishtirish va yangi innovatsion format va texnologiyalarni qo'llash borasida juda yuqori ekanligini yana bir bor ta'kidlashni istardim. Va amalga oshirilayotgan islohotlar mavjud salohiyatni to'laqonli rivojlantirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari va butun agrosanoat kompleksining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА МЕВА-САБЗАВОТ КЛАСТЕРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИҚТИСОДИЙ МАСАЛАЛАРИ

Қосимов Жаҳонгир

Қарши давлат университети

“Туризм ва маркетинг” кафедраси катта ўқитувчиси,
мустақил тадқиқотчи

Бозор муносабатлари шароитида мева—сабзавотчилик мажмуида ислохотларнинг навбатдаги босқичларида мамлакатимиз раҳбарияти томонидан белгилаб берилган йўналишларда ва ривожланган хорижий давлатлар тажрибасидан келиб чиққан ҳолда интеграцион жараёнларни сифат жиҳатидан янги ташкилий иқтисодий алоқалар ва бозор

субъектларини ташкил этиш хусусий ҳолатда агросаноат кластерларни ташкил этиш ва ривожлантириш масаласига жиддий эътибор қаратиш лозим. Жаҳон иқтисодиётида интеграция жараёнларини глобаллашуви ва чуқурлашуви мева-сабзавотчилик бизнесининг ички кучли ва заиф томонларини ҳам, унинг бозордаги ташқи имкониятлари ҳамда ҳавф-хатарларини ҳам ҳартомонлама чуқур ўрганишни тақозо этмоқда. Айнан ана шу имкониятлардан бири мева-сабзавотчилик кластерини ташкил этишдир. Мева-сабзавотчиликни ривожлантиришда юқори даромадли рақоботбардош маҳсулотлар ишлаб чиқаришни ташкил қилиш айти заруратдир. Бу соҳадаги кооперация занжирини шакллантириш қуйидагича бўлиши лозим: уруғликлар, кўчатлар, мева-сабзавот маҳсулотлари етиштириш, уларни тайёрлаш, сақлаш, қайта ишлаш, транспортировкаси ва бозорга етказиш. Аммо юртимизда мева-сабзавот маҳсулотларини ишлаб чиқарувчилар айрим муаммоларга дуч келаётгани ҳам сир эмас.

Мева-сабзавотчиликни самарали ривожлантиришни таъминлаш, юқори сифатли ва рақобатбардош тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни кенгайтириш, уни йирик хорижий бозорларга чиқариш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 мартда “Ўзбекистон Республикасида мева-сабзавотчиликни жадал ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПФ-5388 сонли Фармони билан мева-сабзавот маҳсулотлари йўналишларида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида кластер усулини яратишни қўллаб-қувватлаш бўйича кенг қамровли тажриба йўлга қўйилмоқда.

Мамлакатимиз мева-сабзавотчилик соҳасининг экспорт салоҳиятини кенгайтириш, янги бозорларни ўзлаштириш натижасида мева-сабзавот маҳсулотлари, узум, поллиз, дуккакли экинлар, шунингдек, қуритилган сабзавот ва меваларни экспорт қилиш йўналишлари амалга оширилмоқда.

Республикада ишлаб чиқаришни кенгайтириш, мева-сабзавот маҳсулотларини сақлаш, қайта ишлаш ва экспорт қилишга қаратилган комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Қишлоқ хўжалиги вазирлиги «Ўзстандарт» агентлиги билан ҳамкорликда агрологистика комплекслари ва марказларида халқаро савдо операторлари томонидан халқаро стандартлар талабларига жавоб берувчи қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат маҳсулотларини сотишда комплекс хизмат кўрсатиш мақсадида «Global GAP», «Organic», «Halal», «НАССР», «ISO 22000» халқаро стандартлар талабларини кооперация иштирокчилари, деҳқон ва фермер хўжаликлари ҳамда агрокластерларда жорий қилиш бўйича муайян амалий ишларни олиб борди. Бундан ташқари, кластерлар томонидан замонавий агротехнологияларни жорий этишга ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, Андижон, Наманган, Навоий, Самарқанд, Қашқадарё, Сурхондарё вилоятларидаги бир қатор фермер хўжаликларида томчилатиб суғориш орқали мева-сабзавот маҳсулотларини етиштириш йўлга қўйилиши натижасида ўсимликнинг ўсиши учун етарли миқдордаги сув бир меъёردа етказилишига, меҳнат сарфи уч мартагача, минерал ўғитлар 40 фоизгача тежалишига, ҳосилдорлик 70 центнергача ошишига эришилмоқда.

Ўзбекистон Республикасида мева-сабзавотчилик тармоғидаги барча йўналишлар фаолиятини уйғунлаштириш яъни бир мақсадга йўналтиришда муаммоларни ҳал қилиш, аввало маҳсулот етиштирувчи ва қайта ишловчи корхоналар ўртасида ўзаро манфаатли иқтисодий муносабатлар тизимини агробизнесни ташкил этишнинг янги замонавий усуллари яъни қайта ишлаш саноати корхоналари билан бирга кластерли ёндашув асосида ривожлантириш зарурати юзага келди. Чунки агросаноат интеграциясининг кластер усулидаги кўриниши мева-сабзавотчилик тармоқлари ўртасидаги ўзаро ташкилдий ва иқтисодий алоқаларни бирмунча соддалашуви ва ўзаро манфаатдорлик асосида ташкил этишни таъминлайди, яъни ташқи ва ички алоқаларнинг боғлиқлиги кучаяди.

Мева-сабзавотчиликни интенсив ривожлантиришга доир лойиҳаларни амалга ошириш учун экин майдонлари сезиларли равишда кенгайтирилди, мева-сабзавот маҳсулотларини сақлаш ва қайта ишлаш бўйича қувватлар ишга туширилди, молиявий ресурслар, жумладан, халқаро молия институтлари маблағлари фаол равишда жалб этилмоқда.

Рис. 1. Эффективность образовательного кластера

В кластере все элементы взаимодействия регулируют многоуровневую систему подготовки специалистов необходимой квалификации. Работодатель определяет требования к образованию, учебные заведения – подходы к обучению, а местная власть обеспечивает интеграцию образования с производством. При этом в процессе подготовки востребованных специалистов начинается их профессиональная адаптация.

Обобщая пользу от деятельности образовательных кластеров, покажем эффективность их создания на двух уровнях: элементарном (выгода по конкретному элементу кластерного образования) и сложном (выгода на уровне региона или страны) (Рис.1).

Подводя итог, можно сказать что регионы, на территории которых создаются образовательные кластеры, становятся лидерами экономического развития и именно такие регионы-лиде-ры определяют конкурентоспособность национальных экономик. Поэтому при-менение кластерного подхода к модернизации высшего образования в Узбекистане является необходимым условием для повышения эффективности инновационного развития регионов, достижения высокого уровня экономического развития и конкурентоспособности национального хозяйства.

Создание образовательных кластеров становится предпосылкой и мотивом для возникновения деловых структур благодаря лучшей информированности о благоприятных возможностях организаций, предприятий и вузов.

МУНДАРИЖА

Хамидов О.Х. Табрик ва кириш сўзи 3

I ШЎЪБА. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ УСТУВОР ЙЎНАЛИШ СИФАТИДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТАЖРИБАЛАРИ ...6

Б.Н.Навруз-Зода. Кластерларни шакллантиришнинг назарий асослари	6
Фарманов Тўлқин Хайитмуродович, Абдуллоев Аслидин Жунайдуллоевич. Ихтисослашган қишлоқ хўжалиги кластерлар фаолиятини ривожлантириш	8
Явмутов Д.Ш., Б.М. Юлдошева. Современные проблемы орошаемого земледелия в Узбекистане и пути повышения эффективности в отрасли	10
A.J. Abdulloyev. Agroklastarlarni shakllantirish masalalari	12
М.А.Орипов. Ўзбекистонда биоиктисодиёт соҳаларини ривожлантиришнинг зарурат ва имкониятлари	13
Qayimova Z.A., Qosimova X. J. Vuxoro viloyati qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarining iqtisodiy tahlili.....	17
Д.Ш.Явмутов, М.Д.Шойимардонкулов. Бошқарув механизмларни такомиллаштириш – қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши самарадорлигининг муҳим омили	19
Rakhmatullaeva Firuza Mubinovna, Tairova Masuma Muxammedrizayevna. Development of agricultural cooperation in modern economic conditions	21
Қурбонов Алишер Бобоқулович, Журақулов Азим. Агросаноат мажмуида ишлаб чиқаришни ташкил этиш йўналишлари	23
О.Дж.Хусайнов, М.Қ.Мелсов. Чорвачилик соҳасини барқарорлигини таъминлашда хизмат кўрсатувчи инфратузилмани ривожлантириш омили	25
Gafurova Sh.K., Odayeva N.F. Prospects for the development agriculture in the republic of Uzbekistan.....	28
Ш.Ш.Болтаев. Инновацион иқтисодиёт шароитида корхонада харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режимига амал қилишнинг асосий йўналишлари.....	30
Очиллов Назрилло Файзиллоевич. Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва унинг рақобатбардошлигини оширишнинг устувор йўналишлари	33
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna, Jomurodova Charos Qahhor qizi. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda xizmatlar sohasining o'rni	37
O.K. Xudayberdieva. Raqamli iqtisodiyotda agrosanoat klasterlarining shakllanishi va rivojlanish xususiyatlari	39
Isomov B.S. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning harakatlar strategiyasi asosida investitsiyalarni jalb etishning ustuvor vazifalari.....	42
Балташев Журсинбай Муратбаевич. Қорамолчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш самарадорлиги	44
Ш.Ш.Болтаев. Инновацион иқтисодиёт шароитида асосий воситалар билан боғлиқ харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режимини асосий қилиш масалалари	47
Очиллов Назрилло Файзиллоевич. Тараққий этган мамлакатларда қишлоқ хўжалиги рақобатбардошлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари.....	51
Сайфуллаева М.И. Направления сельскохозяйственных реформ в Узбекистане.....	55
Ш.Ш.Болтаев, А.Д. Кудратов. Инновацион иқтисодиёт шароитида хом ашё ва материаллар билан боғлиқ харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режимини асосий қилиш масалалари	56

II ШЎБА. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ИХТИСОСЛАШГАН КЛАСТЕРЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ҲОЛАТИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ... 61

Бозорбоева Зарнигор Гулмирза қизи. ҒАЛЛАЧИЛИК КЛАСТЕРИ ТИЗИМИДА ХАРАЖАТЛАР ҲИСОБИНИНГ ТАШКИЛИЙ –УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61
Д.Ш.Явмутов. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК КЛАСТЕРЛАРИ – ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ШАКЛИ СИФАТИДА	63
Hamroyev Halim Roziqovich. O‘ZBEKISTONDA KLASTERLASH SIYOSATINING ASOSIY MAQSAD VA VAZIFALARI.....	65
A.J.Abdulloev. QISHLOQ XUJALIGIDA KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVASION OMILLARI.....	67
Бобожонов Дилшод Маҳмудович. БУХОРО ВИЛОЯТИДА ПАХТА-ТЎҚИМАЧИЛИК КЛАСТЕРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	71
Амиркулов Шухрат Олимович. АГРАР СОҲАДА ИНСОН КАПИТАЛИНИ ШАКЛЛАНИШ ВА РИВОЖЛАНИШ АЛГОРИТМИ.....	73
Давлатов Сухроб Сайитжонович. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ МОҲИЯТИ ВА ЗАРУРИЯТИ.....	75
Сайфуллоев Ойбек Олимович. АГРОТУРИЗМ КЛАСТЕРЛАРИ - ҚИШЛОҚ ҲУДУДЛАРИНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА	79
Niyozova I.N., Toyirov N. RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHIDA AGROSANOAT KLASTERLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	81
Рахмонова Барно Сохибжоновна. МИНТАҚАМИЗДА ЁНФОҚЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	83
Fuzaylova Nigina Khakimovna. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM IN FOREIGN COUNTRIES AND UZBEKISTAN.	86
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna. ESTABLISHMENT OF AGRITOURISM CLUSTERS IN UZBEKISTAN BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE TOURISM.....	87
Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li. KLASTER-RAQOBATDA YUTIB CHIQISHNING ENG OQILONA YO‘LI.....	89
Bababekova D. Sh., Aminova N. B. IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TURISTIK LOGISTIKA	90
Kamolov X.Z. QISHLOQ XO‘JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI TURIZM SANOATINI RIVOJLANTIRISH	92
Dilmonov Q.B., Hakimova Sh. JONDOR TUMANIDA PAXTACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING O‘ZIGA XOS YO‘LLARI.....	94
Yuldasheva Komila. QISHLOQ XO‘JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH HOLATI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	97
Гиязов Б. Б. ЎЗБЕКИСТОНДА АГРОКЛАСТЕРЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЗАРУРАТИ	99
Шодиев Бекзод Тўлқинович. ҚОРАКЎЛЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИ ВА УНИНГ ТАШКИЛИЙ, ИҚТИСОДИЙ, ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОЙ ВА ЭКОЛОГИК ЖИҲАТДАН УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	101
Bakayeva M.A., Abdullayeva H. N. Qishloq xo‘jaligida ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish holati va rivojlantirish istiqbollari.....	104
Қосимов Жаҳонгир. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА МЕВА-САБЗАВОТ КЛАСТЕРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИҚТИСОДИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	105
Boltayeva Sh.B., Mardonova Ozoda. Klaster nazariyasi va ularning faoliyati	108
Normamatov I.B., Pardayeva M.U. QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISHDA KLASTER MODEL VA UNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI... ..	109
М.М.Яхяев. МАМЛАКАТИМИЗДА ЯЙЛОВ ЧОРВАЧИЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЗАРУРИЯТИ ВА УНДА ҚОРАКЎЛЧИЛИКНИНГ ЎРНИ	112
С. Ф. Салимова. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЕ КЛАСТЕРОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	114

Аминов Ф.Б. ПУТИ РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРОВ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ	116
Файзиёва Ширин Шодмоновна, Маматов Абдувайт Олимжон ўғли, Ибрагимов Иброҳим Ҳамро ўғли. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА АГРОКЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	117
Гиязова Нозима Баязовна. ЎЗБЕКИСТОН ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИДА КЛАСТЕРЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ	121
Хужамуродова Сурайё Ибрагимовна. ПАРРАНДАЧИЛИК КЛАСТЕРИ ТИЗИМИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ БОШҚАРИШНИНГ АХБОРОТ ТАЪМИНОТИ	123
Saidova Feruza Kamolovna, Buranov Daler. BUXORO VILOYATIDA TURISTIK KLASTERLARNI TASHKIL ETISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	124
I.G.Djabborov. MAMLAKAT ERKIN IQTISODIY HUDUDLARI KESIMIDA TURISTIK ZONALARNI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI	130
Собир Хасанов. МЕВА-САБЗАВОТЧИЛИК ТАРМОҒИ РИВОЖИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	136

III ШЎЪБА. ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА ИНФРАТУЗИЛМА СУБЪЕКТЛАРИ ЎРТАСИДА КООПЕРАТСИЯГА АСОСЛАНГАН ЛОГИСТИКА ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ .....

А.Кучаров. ҚАЙТА ИШЛАШ БОЖХОНА РЕЖИМИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТОВАРЛАРИНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ ТАЛАБЛАРИНИ СОДДАЛАШТИРИШ	139
Садуллаев Аминбой, Ваисов Дилшод, Мадраимов Ҳабибулла. ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА МИНТАҚА ЧОРВАЧИЛИГИДА КИЧИК БИЗНЕСНИНГ РИВОЖЛАНИШ МУАММОЛАРИ	141
Xodjayev Anvar Rasulovich, Amonov Mirzohid To'ymurodovich. QISHLOQ XO'JALIGIDA LOGISTIKA INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144
И. Х. Собиров, Б.Асқаров. АРХИТЕКТУРА ВА ҚУРИЛИШ СОҲАСИНИ ИННАВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ	145
Xushvaqтова Zarnigor Anvar qizi. AHOLINING UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	147
Нарзиев Мирфайз Махмуджонович. ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИ КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ	150
Saidova Feruza Kamolovna. O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHIT: MUAMMO VA YECHIMLAR	152
Dilmonov Qudrat Baxtiyorovich. ISH BILAN BANDLIK XIZMATI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	156
Rajabova M.A. O'ZBEKISTONDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH YO'LLARI VA SAMARADORLIGINI VAHOLASH	162
Tolipov Muhammadali Ulug'bekovich. ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA RAQAMLI MARKETINGNING NAZARIY ASOSLARI VA XUSUSIYATLARI	165
N.Ravshanova. AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	172
Г.С.Нарзуллаева, Г.Х.Ибрагимова. АВТОМОБИЛ ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТДОШЛИГИНИ ОШИРИШ УСУЛЛАРИ	175
Алимова Муниса Юлчиевна, Равшанов Хуршид Холиқбердиевич. МЕВА-САБЗАВОТ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА СОТИШ СОҲАСИДА МУЛКЧИЛИК ВА БОШҚАРУВ ШАКЛЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	177
Жўраева Зилола Туробовна. ЎЗБЕКИСТОНДА АГРОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЯНГИ НОРМАТИВ- ҲУҚУҚИЙ ИМКОНИАТЛАРИ	180
Rajabova M. A., G'afurov Ro'zijon Hakim o'g'li. MAMLAKATIMIZDA MEHNAT RESURLARI VA MEHNAT SALONIYATI KO'RSATKICHLARINI VAHOLASH SAMARADORLIGI	182